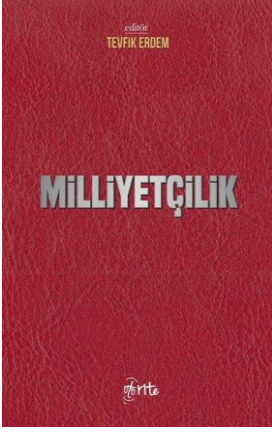

KİTAP İNCELEMESİ – 1

Hazırlayan: Talha Gökтуğ GÖNEN*

MİLLİYETÇİLİK

Yazar:
Tevfik ERDEM
Milliyetçilik,

İstanbul: Otorite Kitap, Mart 2020, 1117 s.

ISBN: 9786057990028

Milliyetçilik, editörlü Prof. Dr. Tevfik Erdem tarafından üstlenilmiş bir eserdir. Bu kapsamlı çalışmanın merkeze aldığı araştırma nesnesi, kitaba ismini veren milliyetçilik olgusudur. Millet ve milliyetçilik konusunda teorik ve pratik alanları birlikte gündeme alan, normatif ve pozitif pozisyonları toplu halde inceleyen kapsamlı eserler bulmak oldukça zordur. Küresel literatürün klasikleşmiş millet ve milliyetçilik konulu eserleri pek çok yayınevi ve yazar tarafından Türkçeye kazandırılmış olsa da bu temel teorilerin bütüncül bir anlayış ve karşılaştırmalı yöntemler ile ele alınması konusunda eksiklik mevcuttur. Söz konusu eser yalnızca klasik milliyetçilik teorilerini tek bir çalışma kapsamında ele alması ile değil, aynı zamanda Türk Milliyetçiliğini özel olarak bu teoriler ile birlikte ele alması nedeniyle muadili çalışmalardan ayrılmaktadır.

Siyaset bilimi literatüründe sıklıkla karşılaşılan "Milliyetçilik" kelimesi şüphesiz sosyal bilimlerin en zorlu kavramlarından biridir. Kavramın tanımlanması ve taşıdığı anlam yükünü analiz etmek bir yana, küresel literatürden çevirisi esnasında ortaya çıkmış muadilleri ile ilişkisini dahi ortak bir düzlemde incelemek oldukça güçtür. Millet, ulus ve nasyon tercihinin altında yatan normatif değer yükü; ırk, soy ve etnisite gibi kimliklerle olan ilişkisi, milli kimliğin nitelik ve sınırlarını belirtmek için gerekli referanslar bu çalışmanın henüz başlangıç aşamasında karşılaşılan ve akademik düzlemde aşılma gayreti gösterilen problemlerdir. Erdem'in bu çalışması; literatürde oluşmuş bu boşluğu doldurma işlevi itibarı ile sosyal-siyasal okuryazarlığa talip araştırmacıların bireysel kütüphanelerinde başucu kitabı olmaya aday bir eserdir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, E-posta: talha.goktug.gonen@gmail.com
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8274-5668>

Kitabın ilk bölümü olan "Kavramlar", çalışmanın bütünü için gerekli kuramsal alt yapıyı inşa etmektedir. Kavram seti konusundaki tartışmaları muhtelif görüşler ile birlikte ele alarak bilimsel bir zemin oluşturmak için gerekli ilk adım atılmaktadır. Çalışmanın sonraki kısımlarında sıklıkla kullanılacak bu kavramların anlam, tanım ve mahiyetleri konusunda bir uzlaşma sağlanmadıkça karşılaşılabilecek analitik problemler bu bölüm sayesinde aşılmıştır.

Millet ve milliyetçilik konusunda anahtar kelime niteliğindeki pek çok kavram bu bölümde tekeli ve tartışma sonlandırıcı bir üst dilden kaçınılarak tutarlı bir bilimsel ve akademik zemin korunarak incelenmiştir. Kültür, ulus-devlet, din, sömürgecilik, toplumsal cinsiyet, küreselleşme gibi pek çok kavram bu bölümde yaygın tanımları ve kabul görmüş teorik çerçeveleriyle ele alınmış, milliyetçilik ile aralarındaki ilişki bağlamında değerlendirilmiştir.

"Teori ve teorisyenler" bölümü ile kitap; klasikleşmiş milliyetçilik teorileri ve bu teorileri ortaya atan isimleri tek tek incelemektedir. Ernest Gallner, Eric Hobsbawm, Benedic Anderson, Anthony Smith gibi millet ve milliyetçilik teorisinin popüler isimlerinin yanı sıra Fichte, Herder, Geertz, Berghe gibi teorisyenler ile konunun tüm kült isimleri bu bölümde ele alınmıştır. Etno-Sembolcü, modernist ve ilkçi-kadimci teorilerin özellikleri aynı zamanda eleştirileri bölümün içeriğinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Millet olgusunun modern bir fenomen olduğuna dair ana akım tarih anlayışına karşılık alternatif teoriler ortaya koymuş olan pek çok isim, "Millet" in sınırlarını ve tanımını yeniden tartışmaya açmıştır. Söz konusu bölüm, kitabın genel çerçeve oluşturma ve teorik zemin inşa etme işlevinin tamamlandığı kısım olarak adlandırılabilir. Daha sonraki bölümlerde artık genel analizler, tanımlamalar ve teoriler doğrudan konu edilmeyecek; özel olarak analiz ve incelemeler ortaya konacaktır.

Üçüncü bölüm "Milliyetçilikler"; tek bir çalışma kapsamında yirmiden fazla milliyetçilik pratiğini araştırma gündemine almıştır. Sosyal bilimlerin son çeyrek yüzyılda kat ettiği mesafeye paralel olarak bu kısım; genel geçer toplumsal yasaları ortaya çıkarma ve bağlamdan azade bir soyutlama ile ortaya konmuş kavramsal tanımlamalar kısacası girmeden her bir milliyetçiliği ayrı analiz enstrümanları ile ele almıştır. Toplumların, coğrafyaların, kültür sahaları ve medeniyet dairelerinin farklılık arz ettiği insanlık tarihinde, bağlama bağlılığın getirdiği dinamik analiz bu bölümde ortaya konmaktadır. Gerçekliğin içindeki tarihselliği ihmal etmeyerek Türk Milliyetçiliği; Kürt, Ermeni, Arap ve Fars Milliyetçilikleri; Alman, Fransız, Rus Milliyetçilikleri ayrı düzlemlerde ele alınmıştır. Avrupa, Afrika, Güney Asya, Latin Amerika, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya coğrafyalarında farklılık ve benzerlikler arz ederek ortaya çıkmış olan Milliyetçilikler analiz edilmiştir.

Türk Milliyetçiliği konusunu son iki bölümde araştırmanın ana gündemine alan kitap; önce "İsimler" daha sonra "Temalar" başlığı altında ortaya koymaktadır. Proto-Milliyetçi dönemde Osmanlı ve Rusya Türklüğü kaynaklı hareketlerin konjonktürel analizleri bir başlangıç noktasıdır. Erken dönem Türk Milliyetçiliğinin doğuşuna neden olan toplumsal iklim, koşul ve faktörler çerçevesinde başlayıp bugüne uzanan kronolojik öykü; isimler üzerinden ele alınmaktadır. Pratik sahada bir eğitim ve kültür hareketi olarak ortaya çıkmış olan Türk Milliyetçiliği'nin toplumsal-siyasal bir harekete dönüşmesi; bu yeniden form bulma süreci esnasında ortaya çıkan fikir sisteminin "ideoloji" ile olan benzerlik ve farklılıkları bu kısımda kapsamlı biçimde çalışılmıştır. Gaspıralı, Gökalp, Yurdakul, Akçura, Atsız'ın yanı sıra Togan, Resulzade, Açoğlu gibi erken dönem Türkçülük teorisyenleri bu bölümde ele alınmıştır. Nurettin Topçu, Erol Güngör, Galip Erdem gibi Türk Milliyetçiliğinin bugünkü formunu inşa eden teorisyenler de bu bölümde yer almaktadır. Sultan Galip'ten Nevzat Kösoğlu'na kadar uzanan bugün dahi Türk Milliyetçileri arasında tartışma yaratan ekollerin öncü isimleri yine bu bölümün içerisindedir. Türkeş ve Yazıcıoğlu gibi teorik ve pratik sahalarda önemli kırılma

noktalarına neden olmuş öncü isimler bu bölümün sonuç kısmında yer almaktadır.

Son bölümü ile birlikte Türk Milliyetçiliği'nin temalarının sembol, kavram, kurucu mitleri ve vizyonları ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bugünkü popüler Milliyetçi söylem ile milli seçmen reflekslerine, mevcut siyasal partilerin pozisyonlarına ve tartışmalı ilişkilere kadar bu kısım Türk Milliyetçiliğinin dünü, bugünü ve yarını için akademik pusula görevi görmektedir. Turan, kızıl elma, bozkurt, Atatürk ve Türk Milliyetçiliği, Sosyalizm ve Türk Milliyetçiliği, MHP'nin dünü ve bugünü bu kitabın son bölümü kapsamında ele alınmıştır.

Milliyetçilik kitabı Tefvik Erdem tarafından editörlüğü ve pek çok kısmında yazarlığı üstlenilmiş bir eserdir. Kitabın farklı bölümünü kaleme alan pek çok araştırmacı, bilim ve fikir insanı yüksek bir emek ve gayret ile Milliyetçilik ansiklopedisi niteliğine layık bu çalışmada yer almıştır. Sosyal bilimlerin oldukça zorlu bir alanını teşkil eden bu sahada bilimsel derinliğinden ve kuramsal zemininden kopmadan kalem oynatmış değerli isimlerle ortaya konmuş bu kitap; pek çok kesimin akademik kitaplığında yer bulacaktır.